

УДК 72.013

Н. М. Шебек,

*доктор архітектури, професор кафедри дизайну архітектурного середовища
Київського національного університету будівництва і архітектури*

ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ «АДРЕСНОГО» АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: розглянуто типові ознаки і критерії досконалості середовищних утворень, орієнтованих на задоволення персональних потреб їх споживачів.

Ключові слова: архітектурне середовище, типологія, суб'єкт середовищної діяльності, критерій досконалості.

Продовжуючи послідовний опис типів архітектурного середовища, виділених з урахуванням соціально-психологічних особливостей взаємопов'язаних з ними учасників середовищної діяльності та їх уявлення про досконалу організацію штучного довкілля [4], докладніше розглянемо визначальні ознаки «адресних» середовищних утворень. «Адресне» архітектурне середовище віднесене до групи феноменологічних типів штучного довкілля разом з «емотивним», «драматичним» і «атраکتивним». Загальною ознакою феноменологічних типів архітектурного середовища є підкреслена увага до душевних переживань людини.

«Адресне» архітектурне середовище – це один з шістнадцяти типів штучного довкілля, яке в найбільшій мірі враховує очікування «медіаторів» і найповніше може бути описаним з позицій його різноманітності. В такому оточенні створюються умови, що відповідають специфічним вимогам представників різних верств населення. Архітектурне середовище цього типу втілює уявлення певного суспільства про міру задоволення потреб його представників завдяки дотриманню звичних для них форм організації довкілля.

Концептуальним підґрунтям для виділення «адресного» архітектурного середовища стали «партипаційні» течії, що набули поширення в 60-80-х роках ХХ ст. в контексті демократизації проектного процесу шляхом поширення тенденції залучення майбутніх споживачів до вибору подальших шляхів розвитку архітектурного середовища. Творча група архітектора Л. Кролла в 1968-1972 рр. у співпраці зі студентами розробила проект будівель медичного факультету Лувенського університету поблизу Брюсселю, Бельгія. Майбутні мешканці отримали можливість висловити свої побажання щодо об'ємно-просторового рішення та конфігурації комунікаційної мережі будівель, композиції фасадів та організації персональних житлових просторів, включаючи конструювання меблів (рис. 1).

Рис. 1. Гуртожиток медичного факультету Лувенського університету поблизу м. Брюссель, Бельгія, арх. Л. Кролл в 1968-1972 рр.

Безпосереднє залучення майбутніх мешканців житлового комплексу в м. Байкер, Ньюкасл, Великобританія, 1972-1974 рр., в проектний процес дозволило архітектору Р. Ерскіну створити самобутнє архітектурне середовище (рис. 2). Мешканці мали можливість самостійно обирати місце знаходження власного житла, майбутніх сусідів та планування квартир. Вони також приймали участь в обговоренні проблем опорядження ландшафту, вибору кольору, оздоблювальних матеріалів тощо.

Рис. 2. Житловий комплекс Wyker Wall в м. Байкер, Ньюкасл, Великобританія, арх. Р. Ерскін, 1972-1974 рр.

Одне з головних завдань «адресного» архітектурного середовища полягає у зміцненні соціокультурних взаємодій між членами суспільства. Готовність людей до спілкування з оточуючими належить до вирішальних чинників відновлення штучного довкілля після надзвичайних подій. Спілкування було каталізатором відродження японського міста Кобе після землетрусу 1995 р. На згадку про це в Shiosai Парку на острові Port Island, з якого відкривається приголомшливий вид на міський центр, гірський і морський пейзажі, було споруджено Crater Lake – місце для зустрічей, що створює просторові умови для ігор, відпочинку і спілкування людей різних поколінь (рис. 3).

Рис. 3. Інсталяція «Crater Lake», м. Кобе, Японія, архітектурне бюро «24° Studio», 1995 р.

Архітектурне середовище, що сприяє соціалізації підлітків, сформоване в Молодіжному центрі Youth Factory в м. Мериде, Іспанія, розробленому архітекторами з мадридської студії Selgascano Architects, 2006-2012 рр. Новий центр створює умови для альтернативних способів проведення часу безробітної молоді, що мешкає на вулицях міста. Тут є місце для скейтбордінга, хіп-хопа, графіті, комп'ютерні і танцювальні зали, конференц-зали, приміщення театру і кінотеатр. Автори проекту використали недорогі і демократичні будівельні матеріали, а також передбачили можливість трансформації споруди, її адаптації до нових потреб споживачів і розвитку в майбутньому. Центр має бути доступним і комфортним абсолютно для всіх, максимально практичним і поліфункціональним (рис. 4).

Першорядне значення для формування «адресного» архітектурного середовища мають когнітивні феноменологічні властивості, другу сходинку обіймають культурні семантичні властивості. До цієї категорії можуть бути віднесені фрагменти довкілля, призначені для соціальних груп зі специфічними потребами, або середовища, що мають узгоджувати полярні потреби різних осіб. Його характерними ознаками є розташування в традиційних місцях

життєдіяльності представників різних соціальних груп; використання просторових з'єднань, архітектурних форм, матеріалів і кольорів, що відповідають специфічним потребам, особливостям поведінки і світосприйняття представників окремих спільнот; урахування індивідуальних побажань майбутніх споживачів; цілеспрямована стимуляція бажаних соціокультурних взаємодій.

Рис. 4. Молодіжний центр Youth Factory, м. Мериде, Іспанія, арх. Selgascano Architects, 2006-2012 рр.

«Адресне» архітектурне середовище виражає життєві цінності етико-інтуїтивних інтровертів, яким властиві поблажливості до чужих слабостей, душевна чуйність, доброзичливість, миролюбність, делікатність, уміння бачити позитивний етичний потенціал людей, конформізм, м'якість і поступливість [3]. Споживачі, що надають перевагу такому типу архітектурного середовища, віднесені до категорії «медіаторів», які вміють співпереживати і приділяють значну увагу стосункам суб'єктів середовищної діяльності. Вони більше цікавляться відношеннями між елементами оточення, ніж самими елементами. Події, які розгортаються у докiллі, вони сприймають відокремлено. Їх приваблюють інноваційні способи організації докiлля.

«Медіатори», як «патетики», «містики», «місіонери», відносяться до етичних типів суб'єктів середовищної діяльності. Їх об'єднує зацікавленість внутрішніми процесами, що відбуваються у докiллі. Причини цих процесів вони схильні пояснювати внутрішніми обставинами. Інформацію, що надходить до них з оточення, представники цих типів пропускають через власні емоційні фільтри. Вони оцінюють ситуацію з точки зору її фактичної відповідності потребам і бажанням людини, а також з точки зору її відповідності певним поведінковим сценаріям.

Найбільших успіхів у формуванні «адресного» архітектурного середовища здатні досягти «інтерпретатори». Реалізуючи власні творчі амбіції, вони намагаються досягти максимальної відповідності середовищних утворень істотним потребам представників різних соціальних груп, а також пропонують нові способи організації соціокультурних взаємодій між мешканцями архітектурного середовища.

Критерієм гармонічності «адресного» архітектурного середовища є його різноманітність, яка передбачає множинність способів урахування специфічних потреб різних категорій осіб шляхом створення умов для максимальної самореалізації кожного індивіду без шкоди для інших. Різноманітність штучного довкілля співвідноситься з критерієм досконалої форми міста, який К. Лінч назвав доступністю і визначив як забезпечення зв'язків між мешканцями та іншими особами, ресурсами, місцями та інформацією [1]. З іншого боку, цей критерій відповідає принципу надлишкового задоволення потреб мешканців архітектурного середовища, сформульованому А. М. Рудницьким [2].

Головним соціальним метакритерієм гармонічності «адресного» архітектурного середовища є справедливість, а підпорядкованим гуманітарним – змістовність. Про різноманітність штучного довкілля свідчить бажання і можливість представників різних верств населення користуватися ним. Показниками різноманітності архітектурного середовища можуть вважатися його поліморфізм (існування розмаїтих модифікацій архітектурної форми), амбівалентність (здатність довкілля збуджувати протилежні почуття), багатозначність (спроможність оточення виражати різні ідеї, переконання, ідеали), мультифункціональність (можливість адаптації до відмінних способів використання) (рис. 5).

Рис. 5. Показники різноманітності архітектурного середовища

Наприкінці хотілося б висловити сподівання, що чіткі уявлення про типологічні особливості «адресного» штучного довкілля, характерні риси його споживачів і розробників, а також найбільш важливі для них ознаки міри його досконалості сприятимуть підвищенню ефективності зусиль з формування чи реорганізації цього типу архітектурного середовища. В подальших публікаціях подібним чином планується описати інші типи штучного довкілля.

Література

1. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве / К. Линч; пер. с англ. В. Л. Глазычева; Под ред. А. В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1986. – 264 с.
2. Рудницкий А. М. Управление городской средой / А. М. Рудницкий. – Львов: Вища шк. Изд-во при Львов. ун-те, 1985. – 108 с.
3. Стратиевская В. И. Как сделать, чтобы мы не расставались. Руководство по поиску спутника жизни (соционика). – М.: Издательский Дом МСП, 1997. – 496 с.
4. Шебек Н. М. Типологічні особливості «корисного» архітектурного середовища / Н. М. Шебек // Архітектурний вісник КНУБА: Наук.-вироб. збірник / Відпов. ред. Куліков П. М. – К., КНУБА, 2013. – Вип. 1. – С. 176-182.

Аннотация

Рассмотрены типичные признаки и критерии совершенства средовищных образований, ориентированных на удовлетворение персональных потребностей их потребителей.

Ключевые слова: архитектурная среда, типология, субъект средовой деятельности, критерий совершенства.

Annotation

The typical features and criteria of perfect environmental formations, which are designed to meet the personal needs of their consumers, have been considered.

Keywords: architectural environment, typology, participant of environmental activity, criterion of perfection.